

Не хочу БУТИ БОМЖЕМ У РІДНІЙ ШКОЛІ

Є такий розділ психології, що називається екзотичним словом «проксе́міка». Вона вивчає вплив предметно-просторового середовища на людину. Розібратися в деяких шкільних проблемах вона зараз нам і допоможе.

Андрій ОСТАПЕНКО,
д. п. н., професор Кубанського
державного університету, Росія

Уявіть звичну ситуацію:

— Петренко, до дошки!

— А можна з місця?

Річ у тім, що на своєму місці Петренко почувається комфортно і впевнено. Це ЙОГО простір, обжитий і звичний, а ви його ви-кликаєте у СВІЙ простір, чужий і незатишний.

Згадаймо основну закономірність проксе́міки: наявність «персонального простору» (термін Р. Зоммера) дає людині впевненість і захищеність.

У цієї закономірності є три типи вади: а) «людина без простору»; б) «простір без людини»; в) «хи-мерне сусідство (непослідовність суб'єктної структури спільності)».

Кабінетна система школи як джерело бомжизму

Спроектувавши знання проксе́міки на шкільну реальність, ми дійшли висновку про те, що головна причина першої вади — це так звана кабінетна система організації навчального процесу в школі. Рівень відчуження учня від школи прямо залежний від рівня чіткості й налагодженості кабінетної системи. Чим більше учень «тиняється» протягом дня, тижня школою, тим більш чужим він почувається в ній. Це, у свою чергу, призводить до почуття тимчасовості перебування в школі і прямо впливає на кількість невмотивованих пропусків занять.

Породжене кабінетною системою порушення закономірностей проксе́міки найчастіше посилюється відсутністю обов'язкових елементів персонального простору учня. Усе своє ношу з собою.

Головним елементом персонального простору учня в школі має бути його особисте робоче місце. Але особистий у нього, на жаль, тільки портфель і його вміст. Усе інше в школі, найчастіше, «спільне», «всіхнє», а значить, «нічнє».

Щодо персонального простору, предметно-просторове середовище дитячого садка значно сприятливіше, ніж середовище школи. Так, у дитячому садку в кожній дитині обов'язково є своя шапка, своє ліжечко, свій стільчик, свій рушник і навіть свій персональний нічний горщик, причому всі ці предмети позначені картинками, або просто на них зазначено ім'я. Усе це складає персональний простір вихованця, а його наявність сприяє тому, щоб малеча в дитячому садку почувалася спокійно і впевнено. У школяра такий набір компонентів персонального простору, як правило, або не повний, або його немає зовсім. Головне те, що учень у школі не має основного компонента персонального простору — «свого» робочого місця. Це одна з причин непевності, незахищеності і, як наслідок, відчуженості від школи. Ситуація ускладнюється, якщо такого робочого місця в нього немає й удома. «Неможливість персоналізації середовища супроводжується збіль-

шенням числа конфліктів і непогодженості в діях».

Нічий території школи

Друге порушення закономірностей проксе́міки — наявність «нічий*», «безхазяйних» і, як правило, занедбаних територій. Це території, на які хоч і «ступала нога людини», вони залишилися необжитими. Їх не персоналізували, хоч і «натоптали». Такими можна вважати не тільки умивальники, туалети, коридори, а й, найчастіше, навчальні кабінети й аудиторії, у яких учень почувається більше «пасажиром», що тимчасово вимушено перебуває в залі очікуванні задушливого вокзалу. Досвід переконує, що школярі, особливо старшокласники, з ентузіазмом беруться за персоналізацію «занедбаних територій» за умови, що ця територія стане їхнім постійним місцем зустрічей і побачень. І тоді самі собою ці простори стають чистими, наповнюються зеленню квітів і якимось без напруження там панує порядок.

Химерне сусідство

Третє порушення закономірності проксе́міки — наявність «непослідовної суб'єктної структури спільності», так названого «химерного сусідства». Один з його проявів — близьке територіальне розташування паралельних класів. Річ у тім, що формальна рівність (а в даному разі рівність віку учнів) — джерело мимовільного порівняння, конкуренції, що неминуче призводить до погіршення

* Хейдметс М. Феномен персоналізації серед: теоретический анализ // Личность и предметно-пространственная среда / Ред.-сост. З. И. Рябикина. — Краснодар: КубГУ, 2000. — С. 105.

міжособистісних (і міжкласних) стосунків, до ворожнечі. Так, у результаті нашого дослідження ми переконалися, що в тих школах, де територіально сконцентровано дітей одного віку, існує високий рівень відчуження. Відірваність від головних подій школи впливає на учнів молодших класів, особливо тоді, коли їхні навчальні кімнати розташовані в окремому будинку або на окремому поверсі. Вони залишаються «маленькими», а перехід у приміщення або на

поверх для старших школярів супроводжується додатковими конфліктами і труднощами адаптації. Відсутність у школі різновікового позаурочного спілкування погіршує керованість, у ній переважає формальна манера міжособистісних взаємин. Особливо це помітно у величезних школах, де кілька паралельних класів займають одне крило або один поверх будівлі. І навпаки, якщо в сусідніх навчальних кімнатах перебувають різні за віком класи, це сприяє створенню

в школі атмосфери турботи, взаємодопомоги і поваги. Це легко спостерігати в маленьких однокомплектних школах, де немає паралельних класів. У школах і дитячих садках, де реалізовано можливість різновікового (або міжвікового) навчання, спостерігається вищий рівень довірливих взаємин. Про це свідчать дослідження Л. Байбородової (Ярославль) і М. Батербієва (Усть-Ілімськ).

Тези для МЕДИТАЦІЙ

Віра ЗОЦ,

віце-президент Вальдорфської школи, м. Київ

Учені стверджують, що в кожній сфері професійної діяльності близько 20 % — високопрофесійних фахівців. Інші — ремісники. Ремісники можуть бути дуже хорошими, аби лише вони мали хороші інструменти.

Професіоналам властиво заглиблюватись у свою професійну діяльність, удосконалювати її.

Особливо це властиво вчителям. Для вчителя вальдорфської школи важливою умовою постійного професійного вдосконалення є медитація.

Медитація — це роздум, самозаглиблення. Звичайно, у кожного вчителя є десятки приводів для роздумів, самозаглиблення. Але для вчительської колегії важливо мати спільні роздуми з актуальних питань всієї школи. Тези для таких роздумів не можуть бути ні завданнями, ні навіть побажаннями

ми для кожного вчителя. Це лише можливість, яку можна використати.

І цю можливість треба створювати. Ми її створюємо колективно. Кожен може дописати свою тезу для медитацій колегам.

Пропонуємо вам деякі з них.

- Поважайте колегу, будьте вдячні йому за те, що він не такий як ви, що він щось робить інакше. Це надзвичайна можливість розширити сприйняття життя, збагатити свій досвід.

- Усі науки про людину ймовірності. Не існує рецептів для розвитку та виховання кожної дитини. Тому виховання й навчання — безкінечно творчий і найвідповідальніший процес. У вчителя в руках зернята майбутнього. Майбутнього не тільки цих дітей, а й учителя і його дітей, і дітей нашої країни.

- Іноді вчитель каже: «діти відчують», «діти переживають». Навряд чи є такі історії, казки, слова, які у всіх дітей викликають однакові переживання. Ми не знаємо, що відчуває інша людина, особливо дитина. Важливо, що відчуває й пережи-

ває вчитель, розповідаючи ту чи іншу історію, бо ці щирі глибокі почуття, емоції, переживання він передає дітям.

- Школа як соціальний інститут має бути віддзеркаленням найкращого, що є в сучасному суспільстві.

Учні, вчителі, батьки щодня мають пам'ятати про те, що школа — це територія культури. Ті цінності взаємин, слова, зразки поведінки, які діти бачать, чують і в яких беруть участь за межами школи, можуть бути взагалі неприйнятними в школі. Є сотні способів нагадувати дітям про це щоденно, тікаючи від надокучливої моралізації.

- Образа, гнів внутрішня боротьба з іншою людиною — це руйнівні енергії. Не руйнуйте себе. Захищайте від цього дітей. Вони теж мають розуміти це руйнування. Порушення цих правил може призвести до депресії та хвороб. Якщо ви в чомусь глибоко переконані, у щось дуже вірите, не вважайте, що це істина, це — ваша правда.

ЛІКУВАЛЬНА ФІЗКУЛЬТУРА В ШКОЛІ

Свириденко С.

Автор книжки описує успішний досвід організації занять з лікувальної фізичної культури в школі. В основу змісту покладені апробовані і результативні методики корекції найхарактерніших відхилень фізичного розвитку дітей: порушення зору, постави, росту, плоскостопість, проблеми у роботі дихальної і серцево-судинної систем. Подається орієнтовна програма та методичні рекомендації з лікувальної фізкультури для початкової школи.

Буде цікавою для учителів фізкультури та інструкторів з ЛФК.